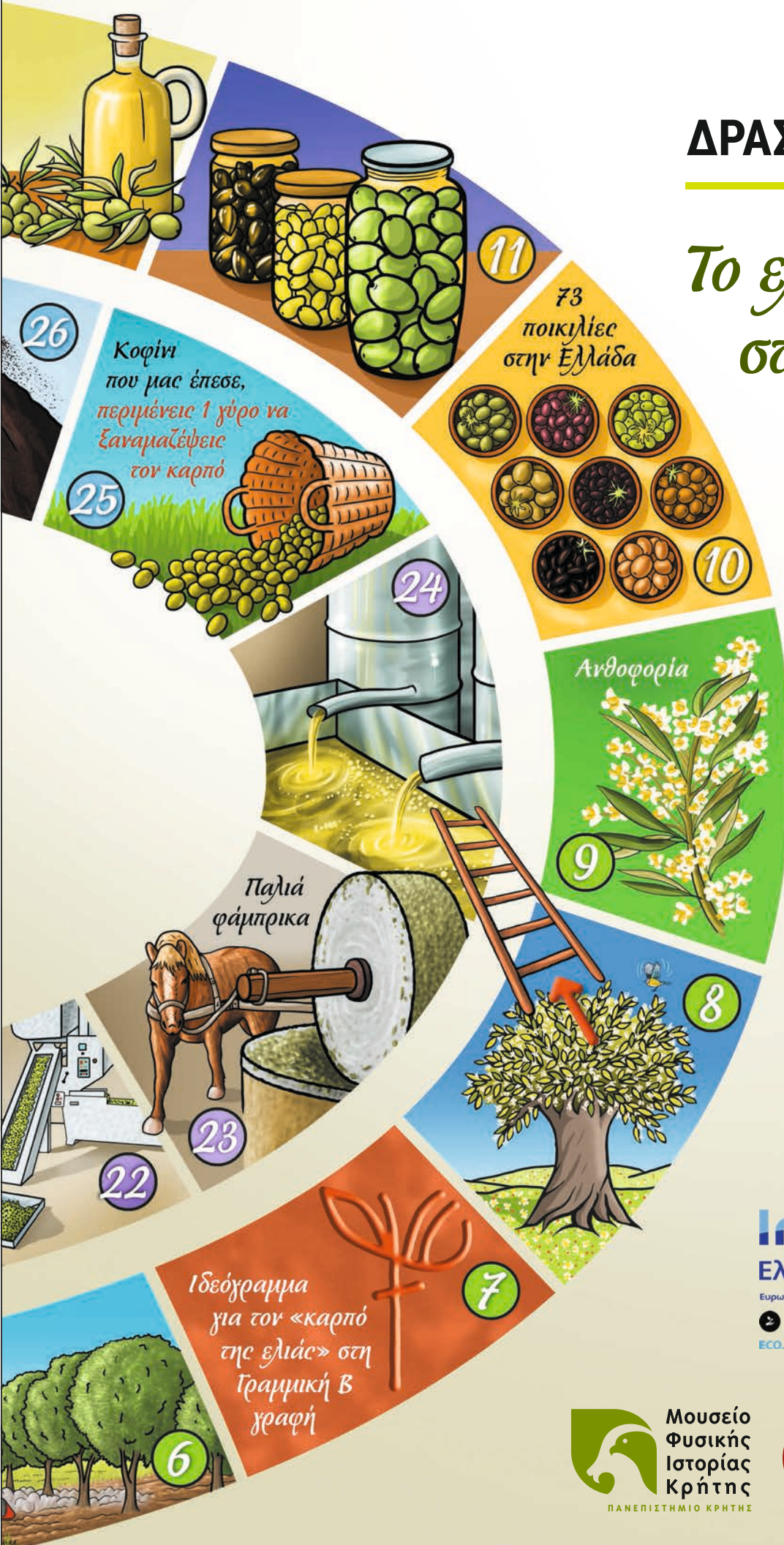

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Το ελαιόδεντρο στον κρητικό τόπο και χρόνο

Ηράκλειο
2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

73
ποικιλίες
στην Ελλάδα

11

10

22

21

26

Ελαιοπυρήνα

Για ηλικίες 5-7 ετών

Δραστηριότητα

Το «ατελιέ» της ελιάς- ζωντανή μεταφερόμενη έκθεση

Ο ελληνικός πολιτισμός, κυρίαρχος στο χώρο της Μεσογείου, είναι συνυφασμένος με την ελιά σε μια μακρόχρονη κοινή πορεία. Πρώτοι οι Μινωίτες, που ζούσαν σε απέραντους ελαιώνες, απέδωσαν εικονιστικά τους ωραίους κυματισμούς των σταχτοπράσινων φύλλων της ελιάς. Από τότε παρέμεινε θεματολόγιο των καλλιτεχνών όλων των εποχών. Το ελαιόδεντρο συναντάται στους μύθους, στον συμβολισμό (σύμβολο αναγέννησης, σύμβολο της νίκης κτλ), στην λογοτεχνία και την τέχνη γενικότερα.

Η ελιά στη ζωγραφική:

https://www.youtube.com/watch?v=bcnLDz_L5Js&ab_channel=%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%A7%CE%B1%CF%84%CE%B6%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CF%8E%CE%BB%CE%B7

και σε σχολικό βιβλίο:

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2192/Glossa_D-Dimotikou_html-empl/indexi_00.html

Interreg

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ελλάδα-Κύπρος

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ECO.MUSE

Για ηλικίες 5-7 ετών

Φιάξτε και εσείς το δικό σας ατελιέ!!!!

Υλικά:

- 🟢 Φύλλα, άνθη, φλοιός, ρίζες της ελιάς
- 🟢 Πρόσβαση σε «καλλιτεχνικό» υλικό-εικόνες από πίνακες ζωγραφικής (πίνακας Θεόφιλου-Λιομάζωμα στη Μυτιλήνη, Van Gogh-λιόδεντρα, κοσμήματα από φύλλα χρυσού-Μόχλος/αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου), τοιχογραφίες από την Κνωσό, γλυπτά και ξυλόγλυπτα, ποιήματα, τραγούδια
- 🟢 Χαρτί του μέτρου
- 🟢 Ξυλομπογιές και μαρκαδόροι
- 🟢 Φωτογραφική μηχανή

Οδηγίες:

Η δραστηριότητα έχει σχεδιαστεί για να υλοποιηθεί από ομάδα παιδιών τα οποία θα λειτουργήσουν φτιάχνοντας διαφορετικά ατελιέ/εργαστήρια, που θα τα συνθέσουν σε μια μεγάλη τελική έκθεση.

1. Δίνουμε εικόνα του δέντρου
2. Ζητάμε να περιγράψουν τα παιδιά τι βλέπουν
3. Έχουμε ζητήσει να φέρουν από το σπίτι τους υλικά σχετικά με το θέμα μας
4. Τοποθετούμε το υλικό μας σε κάθετη ή οριζόντια επιφάνεια
5. Διαβάζουμε ή ακούμε ένα ποίημα
6. Μαζεύουμε λέξεις για να φτιάξουμε ένα ποίημα ή αφήγηση
7. Ρωτάμε τα παιδιά αν ξέρουν κάτι σχετικό, αν έχουν δει ή ακούσει
8. Απλώνουμε το χαρτί του μέτρου και αφού φωτοτυπήσουμε το υλικό που θέλουμε, κόβουμε κομματάκια να φτιάξουμε ένα κολλάζ ή μωσαϊκό
9. Έτοιμο το έργο μας για κορνίζωμα
10. Ζωντανό γλυπτό: ζητάμε από τα παιδιά να αναπαραστήσουν με τα σώματά τους, όλα μαζί ένα δέντρο, σε κάποιο στάδιο της ηλικίας του και το απαθανατίζουμε με φωτογράφιση.
11. Φτιάχνουμε την κάρτα /πρόσκληση σε γνωστούς και φίλους
12. Συγκεντρώνουμε τα διαφορετικά έργα και καλούμε τους γονείς σε μια παρουσίαση της έκθεσης

Για ηλικίες 5-7 ετών

Δραστηριότητα

Βοηθητικό υλικό:

Αινίγματα

Από κλαδάκι κρέμεται
Στην αγορά πουλιέται
Το εξωτερικό της τρώγεται
Το μέσα της πετιέται.
Τι είναι;

Μάνα και θυγατέρα
έχουν το ίδιο όνομα
Τι είναι;

Ποίημα

Γη της λεμονιάς, της ελιάς
Γη της αγκαλιάς, της χαράς
Γη του πεύκου, του κυπαρισσιού
Των παλικαριών και της αγάπης
Χρυσοπράσινο φύλλο
Ριγμένο στο πέλαγο
Γη του ξεραμένου λιβαδιού
Γη της πικραμένης Παναγιάς
Γη του λίβα, τ' άδικου χαμού
Τ' άγριου καιρού, των ηφαιστειών
Χρυσοπράσινο φύλλο
Ριγμένο στο πέλαγο
Γη των κοριτσιών που γελούν
Γη των αγοριών που μεθούν
Γη του μύρου, του καιρετισμού
Κύπρος της αγάπης και του ονείρου
Χρυσοπράσινο φύλλο
Ριγμένο στο πέλαγο

Interreg
Ελλάδα-Κύπρος

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ECO.MUSE

Στίχοι: Μαλένης Λεωνίδας

Van Gogh olive trees
Ελαιόδεντρα

Ομαδικό Δήμου Χαλκίδας: Πρώτο Βραβείο Παιδικού Πανελληνίου Διαγωνισμού Δήμου Άμφισσας, με θέμα την ελιά.
Πηγή: «Πρωτοβουλία Φωκίδα».

Για ηλικίες 8-18 ετών

2 Δραστηριότητα

Τρίλιζα για μαθητευόμενους μεταποιητές!

Στη χημεία, σαπούνι (αρχ. ελλ. σάπων) ονομάζεται το άλας ενός λιπαρού οξέος, κορεσμένου ή ακόρεστου, που συνίσταται από αλυσίδα τουλάχιστον οκτώ ατόμων άνθρακα με μια βάση ή και μείγμα τέτοιων αλάτων (σελ. 19-20 βιβλίου θεωρίας). Το σαπούνι χρησιμοποιείται κυρίως για το πλύσιμο, το ατομικό μπάνιο και τον καθαρισμό. Μεγάλη στροφή προς την χρήση φυσικών χειροποίητων σαπουνιών παρατηρείται στις μέρες μας από οικογένειες τόσο στην Αμερική όσο και στην Ευρώπη. Έτσι έχουμε αύξηση της παραγωγής σαπουνιών με βάση το ελαιόλαδο παρά άλλα λίπη.

Σκοπός του παιχνιδιού είναι να λάβουν οι συμμετέχοντες πληροφορίες γύρω από την παρασκευή σαπουνιών, να παρακινηθεί η περιέργειά τους και φυσικά να διασκεδάσουν.

Υλικά:

- επιδαπέδια τρίλιζα ή επί πίνακος
- κιμωλία ή πιόνια από μέρη του φυτού (κουκούτσια, αποξηραμένα φύλλα, κλαδάκια)

Οδηγίες:

Ο/η εκπαιδευτικός θα διαβάζει τις ερωτήσεις.

Υπάρχουν 2 παίκτες ή 2 ομάδες παικτών: οι Χ και οι Ο. Παίρνει ο καθένας από ένα διαφορετικό χρώμα κιμωλίας ή 4 διαφορετικά πιόνια (ίδια για τον ίδιο παίκτη ή ομάδα). Ξεκινά πρώτος αυτός που θα πει πιο γρήγορα μια λέξη σχετική με την σαπωνοποίηση, 1-2-3 και...

Το Χ και το Ο θα τοποθετούνται, μετά από σωστή απάντηση, αν ο παίκτης ή η ομάδα δεν απαντήσουν, δεν χάνουν τη σειρά τους, τους διαβάζεται η επόμενη ερώτηση. Μόλις απαντήσουν σωστά τοποθετούν το Χ ή το Ο, με σκοπό να φτιάξουν μια τριάδα, κάθετα, οριζόντια ή διαγώνια. Ο αντίπαλος προσπαθεί να εμποδίσει τη δημιουργία τριάδας, βάζοντας όταν έρθει η σειρά του ανάμεσα το δικό του πιόνι ή γράφει με την δική του κιμωλία.

Τέλος, παρακάτω θα βρείτε τις ερωτήσεις (με τις απαντήσεις τους) που θα απαντούν οι παίκτες.

Για ηλικίες 8-18 ετών

2 Δραστηριότητα

Τρίλιζα για μαθητευόμενους μεταποιητές!

Ερωτήσεις:

Φυσικά σαπούνια!!!

1. Τα είδη σαπουνιών χωρίζονται σε 3 κατηγορίες.
ΑΠ.: Λάθος, σε 5. (Απλά σαπούνια, Σαπούνια πολυτελείας, Θεραπευτικά σαπούνια, Σαπούνια ανάλογα με τα αλκάλια και Σαπούνια ανάλογα με τα λιπαρά οξέα)
2. Το σαπούνι γλυκερίνης είναι είδος φυσικού σαπουνιού.
ΑΠ. : Σωστό.
3. Για να αποκαλέσετε ένα σαπούνι φυσικό, θα πρέπει να περιέχει 100% φυσικά συστατικά.
ΑΠ. : Σωστό.
4. Τα σαπούνια από ελαιόλαδο είναι υποαλλεργικά και πλούσια σε βιταμίνες Α και Ε.
ΑΠ. : Σωστό.
5. Σαπούνι από ελαιόλαδο δεν βοηθά στην επούλωση των πληγών.
ΑΠ.: Λάθος, έχει αντιφλεγμονώδεις ιδιότητες, επομένως βοηθά στην επούλωση των πληγών.
6. Το σαπούνι από ελαιόλαδο δεν βοηθά στην ακμή.
ΑΠ.: Λάθος, το σαπούνι από ελαιόλαδο δεν είναι λιπαρό και έτσι δεν φράσσει τους πόρους, επομένως είναι ιδανικό για δέρματα με ακμή.
7. Για την παρασκευή σαπουνιού Μασσαλίας δεν χρησιμοποιείται ελαιόλαδο.
ΑΠ.: Λάθος.
8. Από τη μινωική εποχή οι άνθρωποι χρησιμοποιούν ελαιόλαδο για καλλωπιστικούς λόγους.
ΑΠ.: Σωστό
9. Στη Κρήτη χρησιμοποιούσαν το «φετσόλαδο» για την παρασκευή σαπουνιού.
ΑΠ.: Σωστό.

Για ηλικίες 8-18 ετών

2 Δραστηριότητα

Τρίλιζα για μαθητευόμενους μεταποιητές!

Ερωτήσεις:

Φυσικά σαπούνια!!!

10. Βασικά υλικά του σαπουνιού με ελαιόλαδο, είναι το αλάτι, η σόδα και η χλωρίνη.
ΑΠ.: Λάθος, βασικά υλικά είναι το αλάτι, η σόδα, το λάδι και τα αρωματικά.
11. Δεν μπορούμε να αρωματίσουμε με φυσικό τρόπο τα σαπούνια ελαιόλαδου.
ΑΠ.: Λάθος, μπορούμε. Με αρωματικά έλαια, π.χ. ελαιόλαδο καρύδας, ή με αρωματικά φυτά αποξηραμένα, π.χ. λεβάντα ή κανέλα.
12. Το σαπούνι γλυκερίνης ανήκει στην κατηγορία φυσικών σαπουνιών.
ΑΠ.: Σωστό.
13. Καλύτερη είναι η ψυχρή μέθοδος παρασκευής φυσικού σαπουνιού/μοσχοσάπουνου, γιατί έτσι δεν απομακρύνεται η γλυκερίνη.
ΑΠ.: Σωστό.
14. Το φυσικό σαπούνι “ωριμάζει” και είναι έτοιμο προς χρήση, μετά τους 3 μήνες.
ΑΠ.: Σωστό.
15. Το σύνηθες χρώμα του σαπουνιού από ελαιόλαδο είναι μπλε ή πράσινο.
ΑΠ.: Λάθος, Πράσινο ή λευκό.

Για ηλικίες 11-18 ετών

3 Δραστηριότητα

Μοσχοσάπουνο το κρητικόν!

Για θεωρητικές πληροφορίες δες στο βιβλίο θεωρίας (σελ. 19-20).

Μέθοδος: ψυχρή!

Οδηγίες:

Συστατικά-υλικά (για 30 σαπούνια)

- 810 γρ νερό
- 292 γρ καυστική σόδα
- 2410 γρ ελαιόλαδο
- Βότανα ή αιθέρια έλαια της επιλογής σου

Εργαλεία:

- Λεκάνη (χωρητικότητας 4-5 λίτρων)
- Κουτάλα-ξύλινη, πλαστική, μεταλλική αλλά όχι αλουμινένια
- Κατσαρόλα
- Μίξερ
- Καλούπι (ταψί, κεσεδάκι γιαουρτιού)
- Λαδόκολλα
- Γάντια

Βήματα:

1. Ζεσταίνουμε το νερό, μέχρι λίγο πριν αρχίσει να βράζει.
2. Βγάζουμε το νερό από τη φωτιά και ρίχνουμε μια χούφτα βότανα. Το αφήνουμε ένα τέταρτο και μόλις το νερό κρυώσει, κρατάμε το έκχυμα (το τσάι) αφαιρώντας τα βότανα.
3. Προσθέτουμε με προσοχή την καυστική σόδα, φορώντας γάντια και όταν το νερό δεν είναι καυτό. Ανακατεύουμε. Σε αυτή τη φάση θέλουμε ο χώρος να αερίζεται για τις αναθυμιάσεις. Τέλος αυτό το στάδιο, ιδανικά, μπορεί να έχει προηγηθεί μια μέρα.
4. Προσθέτουμε στο μείγμα το ελαιόλαδο.
5. Ανακατεύουμε με την κουτάλα, για 2 ώρες περίπου, ή με ένα μίξερ για μισή ώρα.
6. Στο τελικό στάδιο, αν θέλουμε, προσθέτουμε αιθέριο έλαιο της προτίμησής μας, καλύτερα το ίδιο με το βότανο, π.χ. λεβάντα, σε ποσότητα 5 ml.
7. Χρησιμοποιούμε λαδόκολλα στο ταψί ή στα κεσεδάκια γιαουρτιού και ρίχνουμε το παχύρευστο μείγμα.
8. Τοποθετούμε σε σκιερό και δροσερό μέρος και περιμένουμε για 10 περίπου μέρες!
9. Κόβουμε σε πλάκες που θα αφήσουμε να ωριμάσουν για 3 μήνες!
10. Στη επιφάνεια μπορεί να παρατηρήσουμε κάτι σαν πούδρα, που είναι σημάδι ωρίμανσης!

Για ηλικίες 8-14 ετών

4 Δραστηριότητα

Λαδο-μάγειρες & γευσιγνώστες

Το Λιόδενδρο, η "παιδοτρόφος ελαία" κατά τον Σοφοκλή, είναι πρωταγωνιστής της ελληνικής φύσης και ιστορίας, όπως το ελαιόλαδο είναι πρωταγωνιστής της ελληνικής διατροφής! Ας ξετυλίξουμε την φαντασία μας φτιάχνοντας από ένα τόσο κοινό υλικό λιχουδιές νόστιμες και υγιεινές.

Γενικές οδηγίες:

Στη δραστηριότητα αυτή, οι συμμετέχοντες θα "παίξουν" μέσω της μαγειρικής και της χημείας και σε δεύτερο χρόνο θα μετατραπούν σε γευσιγνώστες των παρασκευασμάτων τους.

Πάστα ελιάς

Υλικά:

- 200 γρ. μαύρες ελιές χωρίς κουκούτσι
- Χυμός από μισό λεμόνι
- 1 κουταλάκι του γλυκού κάπαρη
- 50 γρ. ελαιόλαδο
- Αλατοπίπερο
- 1 κουταλάκι του γλυκού κονιάκ

Εκτέλεση:

Τοποθετούμε ελιές και κάπαρη στο μίξερ ή σε γουδί, που είναι και ο παραδοσιακός τρόπος. Μόλις ομογενοποιηθούν τα υλικά, αρχίζουμε σιγά-σιγά να προσθέτουμε το λάδι. Βάζουμε τόσο, όσο πηχτό θέλουμε το άλειμμα ελιάς.

Στη συνέχεια, το μεταφέρουμε σε ένα μπολάκι, προσθέτουμε τα υπόλοιπα υλικά και ανακατεύουμε καλά.

Αποθήκευση:

Τοποθετούμε σε γυάλινο βαζάκι με λίγο λάδι στην κορυφή, για να μην έρχεται το μείγμα σε επαφή με τον αέρα, ώστε να διατηρηθεί περισσότερο. Σε περίπτωση που θέλουμε μια πιο πικάντικη γεύση, προσθέτουμε υλικά όπως: ρίγανη, πιπέρι, δεντρολίβανο, σκόρδο, ξύσμα πορτοκαλιού και γενικότερα υλικά της αρεσκείας μας.

Αρωματικό λάδι

Αποφασίστε τι αρώματα θέλετε να δώσετε στο λάδι σας, ανάλογα με αυτά που χρησιμοποιείτε πιο συχνά. Δημοφιλείς συνδυασμοί είναι με σκόρδο-τσίλι, δεντρολίβανο-σκόρδο, πορτοκάλι ή λεμόνι.

Καλύτερα μείνετε σε ένα με δύο συστατικά τη φορά, για πιο ξεκάθαρα και έντονα αρώματα. Αν θέλετε να πειραματιστείτε με περισσότερα συστατικά, χρησιμοποιήστε μικρές ποσότητες αρχικά για να μην πάει στράφι το ελαιόλαδό σας.

Για ηλικίες 8-14 ετών

4 Δραστηριότητα

Λαδο-μάγειρες & γευσιγνώστες

Υλικά:

- 🟢 Βότανα της αρεσκείας σας
- 🟢 Ελαιόλαδο

Εκτέλεση:

Κρύα μέθοδος

Πλένουμε τα βότανα. Τα αφήνουμε να στεγνώσουν καλά.

Για έντονες γεύσεις και αρώματα, πολτοποιούμε τα βότανα, για 30 δευτερόλεπτα. Τα προσθέτουμε ολόκληρα ή ψιλοκόβουμε ανάλογα με το πόσο έντονη γεύση θέλουμε να έχει το λάδι.

Για κάθε 1 λίτρο λαδιού, αναλογεί περίπου 1 φλιτζάνι φρέσκων βοτάνων για την έγχυση.

Βάζουμε τα πολτοποιημένα βότανα σε ένα καθαρό, στεγνό μπουκάλι και προσθέτουμε ελαιόλαδο σε θερμοκρασία δωματίου μέχρι να γεμίσει.

Γεμίζουμε μέχρι το χείλος του μπουκαλιού, αφήνοντας όσο το δυνατόν λιγότερο αέρα εντός. Ανακινούμε καλά.

Αφού έχετε φτιάξει τις δημιουργίες σας, δοκιμάστε τις και συμπληρώστε το φύλλο του γευσιγνώστη για να εντοπίσετε ποια περιοχή της γλώσσας ενεργοποιείται περισσότερο.

Για ηλικίες 8-14 ετών

4 Δραστηριότητα

Φύλλο γευσιγνώστη

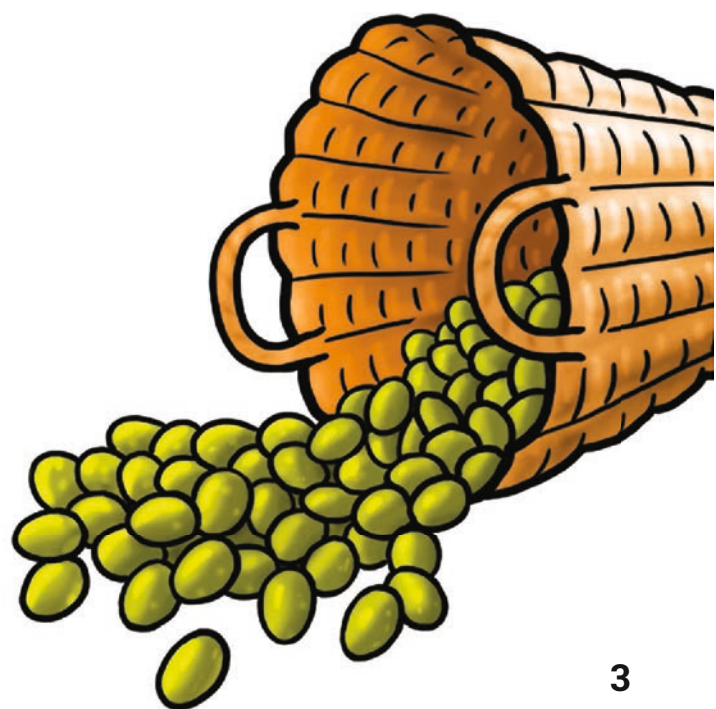
Όνομα δοκιμαστή:

Ημερομηνία:

Δοκιμή:

Περιοχές της γλώσσας	τρόφιμα					
	κακάο	λεμόνι	αλάτι	ζάχαρη	πάστα ελιάς	ελαιόλαδο
Πικρό						
Ξινό						
Αλμυρό						
Γλυκό						

Αντιστοιχίστε τα τρόφιμα με τις περιοχές της γλώσσας ανάλογα με τη γεύση τους

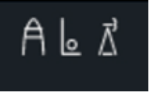
Για ηλικίες 5-8 ετών

5 Δραστηριότητα

Οι απογραφείς των ανακτόρων

Ας καταγράψουμε τι έχουν τα κελάρια !!

Υλικά:

- 🕒 Από τους προϊστορικούς χρόνους ως σήμερα, περιήγηση στο ανάκτορο του Πετρά: οπτικοακουστικό υλικό 54 λεπτών για εκπαιδευτικό (από 10-33 min)-υπάρχουν συνολικά 4 βίντεο με την ομιλία της κ. Τσιμποπούλου:
https://www.youtube.com/watch?v=ndrrn2aKsJE&ab_channel=StegiVitsentzosKornaros
- 🕒 Στοιχεία από τη γραμμική Β- ιδεογράμματα: <http://www.sxoliko.gr/vasiliko/grafi/409-grammiki-b>
- 🕒 Το παλαιολεξικό: <http://www.palaeolexicon.com/Languages/Index>
- 🕒 : Λάδι στη γραμμική Β, e-ra-wo
- 🕒 Πλαστελίνη
- 🕒 Καλαμάκια ξύλινα
- 🕒 Εναλλακτικά μπορεί να γίνει σε χαρτί με μπογιές ή μαρκαδόρους
- 🕒 Φωτογραφική μηχανή

Πως:

Με πλαστελίνη φτιάχνουμε την πινακίδα μας

Πλάστε το υλικό σας δίνοντάς του σχήμα τετραδίου, όπως βλέπουμε στην εικόνα. Χαράζουμε γραμμές σαν να είναι τετραδίου

Για να γράψετε/χαράξετε τα σύμβολα, χρησιμοποιώντας ένα μυτερό καλαμάκι.

Για ηλικίες 5-8 ετών

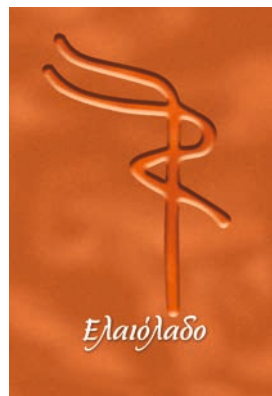
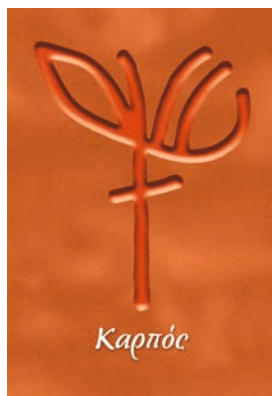
5 Δραστηριότητα

Οι απογραφές των ανακτόρων

Πως:

Με πλαστελίνη φτιάχνουμε την πινακίδα μας

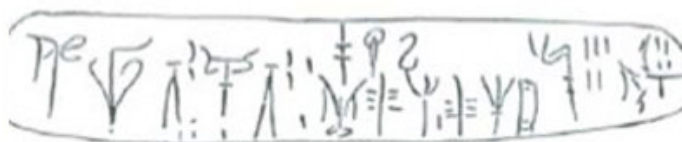
Χρησιμοποιείτε τα εξής συλλαβογράμματα και ιδεογράμματα: ελαιόλαδο, καρπός (ελιά, ελιές), ελαιόδεντρο καθώς και αριθμούς και μονάδες μέτρησης (από σύγγραμμα ασκήσεις στον πηλό):

Γραμμική Β, Κνωσός,
καταχώρηση ανακτορικού
ελαιώνα

Κνωσός, καταχώρηση
ποσοτήτων λαδιού, που
στέλνονταν σε ιερά,
θεότητες και ιερατείο

Φωτογραφίζουμε κάθε παιδί με το έργο του

Για ηλικίες 13-17 ετών

6 Δραστηριότητα

Το διάγραμμα της ιστορίας της ελιάς στους αιώνες

Υλικά:

- Έρευνα σε εφημερίδες, βιβλία, περιοδικά, διαδίκτυο κ.α., εικόνων σχετικών με την ιστορία της ελιάς ανά τον κόσμο, σε σχέση με τους εξής σταθμούς: 60.000 χρόνια πριν (προϊστορία), αρχαιότητα, μεσαίωνας, αναγέννηση, σύγχρονη ιστορία, σήμερα
- Μπογιές
- Καμβάδες
- Γραφιστική
- Πηλός
- Σκίτσα από μέμο σε ασπρόμαυρο

Οδηγίες:

Με οδηγούς, το βιβλίο θεωρίας του εκπαιδευτικού πακέτου, τα παρακάτω σημεία-σταθμούς για το ιστορικό διάβα της ελιάς, αλλά και την χρήση της τεχνολογίας, αφού συζητηθεί στην τάξη και βρεθούν πληροφορίες από τα παιδιά, για την ελιά από τους προϊστορικούς χρόνους ως σήμερα, μπορούν να τοποθετηθούν από τα παιδιά, πάνω στο διάγραμμα της ιστορίας, τα σημεία-σταθμοί που θεωρούν κομβικά!

Σημεία - σταθμοί:

- Προϊστορία: Απολιθωμένα φύλλα ελιάς (λάβα, που χρονολογείται από 60.000 χρόνια πριν), βρέθηκαν στη Σαντορίνη και τη Νίσυρο.
- Νεολιθική εποχή: 7.000 αρχίζει η καλλιέργεια της ελιάς.
- Αρχαιότητα: οι Ρωμαίοι μεταφέρουν με πλοία, ελαιόλαδο σε αμφορείς.
- Μεσαίωνας και Αναγέννηση: το λάδι και τα παράγωγά του, πλέον είναι προϊόντα καθημερινής χρήσης.
- Σήμερα: ειδικότερα το 19ο αιώνα έως σήμερα, από τη μια η τεχνολογία υποστηρίζει την ελαιουργεία από την άλλη η πίεση του ανθρώπου στο περιβάλλον, αυξάνει τα προβλήματα γύρω από την καλλιέργεια του φυτού.

Διάγραμμα:

Δημιουργία διαγράμματος με την βοήθεια των τεχνικών του κολάζ.

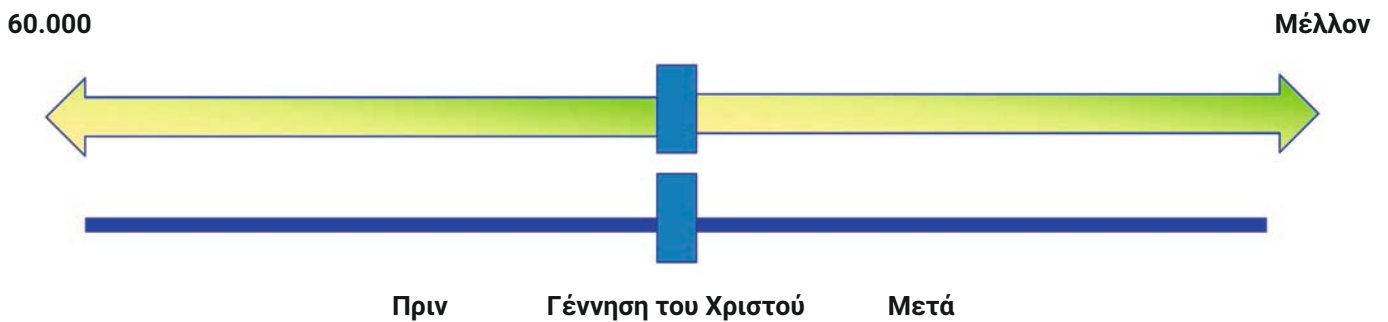
Για ηλικίες 13-17 ετών

6 Δραστηριότητα

Το διάγραμμα της ιστορίας της ελιάς στους αιώνες

Διάγραμμα:

Δημιουργία διαγράμματος με την βοήθεια των τεχνικών του κολάζ.

Ηλικίες 8-18 χρονών

7 Δραστηριότητα

Εφ' όλης της...ύλης!

Οδηγίες:

Τα παιδιά χωρίζονται σε 2 ομάδες.

Ασχολούνται με τις ερωτήσεις σε ομάδες.

Την σωστή απάντηση από κάθε ερώτηση την βάζουν στην αντίπαλη ομάδα, στην κρεμάλα, στον πίνακα.

Αν στην απάντηση υπάρχουν αριθμοί ή περισσότερες από μία λέξεις, επιλέγουν μία λέξη που να περιέχεται στην απάντηση.

Συμβουλευτείτε
το βιβλίο θεωρίας

Ερωτήσεις:

Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

1. Η καλλιέργεια της ελιάς ξεκίνησε:

- α. στην προϊστορία
- β. στην ιστορία
- γ. στο μεσαίωνα

2. Ελαιώνας είναι:

- α. άτομο
- β. κτήριο
- γ. κοινωνία

3. Τα ιστορικά κείμενα λένε πως από ελιά είναι φτιαγμένο το σήμα κατατεθέν:

- α. της Αφροδίτης
- β. του Όσιρι
- γ. του Ηρακλή

4. Ποιες χώρες είναι σήμερα οι μεγάλες παραγωγοί ελιάς και ελαιοκάρπου;

- α. Κίνα, Γερμανία, Ιταλία
- β. Ελλάδα, Σουηδία, Κύπρος
- γ. Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα

5. Πώς μεταφέρθηκε η ελιά στην Κρήτη;

- α. με τα πουλιά
- β. από τους Βαβυλώνιους
- γ. ήταν αυτοφυές είδος

Ηλικίες 8-18 χρονών

7 Δραστηριότητα

Εφ' όλης της...ύλης!

Ερωτήσεις:

Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

6. Η Ελλάδα είναι σε κατάταξη παραγωγής λαδιού:

- α. πρώτη
- β. δεύτερη
- γ. τρίτη

7. Ποιός οργανισμός προκαλεί σοβαρή ασθένεια των καρπών της ελιάς;

- α. ο κόβιντ
- β. ο δάκος
- γ. η βαμβακάδα

8. "Αμόργη" σημαίνει (βλ βιβλίο θεωρίας):

- α. Αμοργός
- β. σκουρόχρωμος, λιπαρός πολτός
- γ. πολλή οργή

9. Στην Κνωσό, πήλινες πινακίδες που αναπαριστούν ελιές είναι γραμμένες σε:

- α. γραμμική Α
- β. γραμμική Β
- γ. αρχαία αγγλικά

10. Απολίθωμα ελιάς βρίσκουμε πόσα χρόνια πριν;

- α. 60.000 π.Χ.
- β. 3000 π.Χ.
- γ. 100 μ.Χ

11. Διατροφή στηριζόμενη στο ελαιόλαδο

- α. Βοηθά στη μείωση της κακής χοληστερίνης στο αίμα
- β. Βοηθά στην αύξηση της κακής χοληστερίνης στο αίμα
- γ. Καθυστερεί την ανάπτυξη των οστών

Ηλικίες 8-18 χρονών

7 Δραστηριότητα

Εφ' όλης της...ύλης!

Ερωτήσεις:

Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

12. Στάδιο της ελαιουργίας:

- α. Μάλαξη
- β. Θέρμανση
- γ. Μεταφορά

13. Ποιος τύπος ελαιολάδου έχει την χαμηλότερη οξύτητα;

- α. Έξτρα παρθένο
- β. Πυρηνέλαιο
- γ. Εξευγενισμένο

14. Σε πόσες περιόδους χωρίζουμε τον κύκλο ζωής του φυτού της ελιάς;

- α. μια
- β. δύο
- γ. τέσσερις

15. Το επιστημονικό όνομα της άγριας ελιάς είναι:

- α. *Olea oleaster*
- β. *Olea europaea*
- γ. *Europea olea*

16. Η Ειρεσιώνη ήταν (βλ βιβλίο θεωρίας):

- α. γυναίκα
- β. ονομασία διάσημου ελαιώνα
- γ. έθιμο

17. Η ελιά ευδοκیمی σε οικοσύστημα:

- α. μεσογειακό
- β. υποσαχάριο
- γ. σαβάνας

Ηλικίες 8-18 χρονών

7 Δραστηριότητα

Εφ' όλης της...ύλης!

Ερωτήσεις:

Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

18. Πόσες μνημειακές ελιές έχουν καταγραφεί στην Κρήτη;
 - α. 20
 - β. 500
 - γ. 3.000

19. Οργανισμός που ασχολείται με καταγραφές, σχετικές με την ελιά:
 - α. Ο.Η.Ε.
 - β. Σύνδεσμος Ελαιοκομικών Δήμων Κρήτης
 - γ. Δ.Ο.Υ.

20. Τα "Μνημειακά" ελαιόδεντρα καλούνται έτσι επειδή:
 - α. έχουν καλή μνήμη
 - β. επειδή τα θυμούνται πολλοί
 - γ. λόγω της ηλικίας τους και της θέσης τους κοντά σε αρχαίους οικισμούς

Ηλικίες 8-18 χρονών

7 Δραστηριότητα

Εφ' όλης της...ύλης!

Απαντήσεις:

1. β. προϊστορία
2. γ. κοινωνία
3. γ. του Ηρακλή
4. γ. Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα
5. γ. ήταν αυτοφυές είδος
6. γ. τρίτη
7. β. ο δάκος
8. β. σκουρόχρωμος, λιπαρός πολτός
9. β. γραμμική Β
10. α. 60.000 π.Χ.
11. α. Βοηθά στη μείωση της κακής χοληστερίνης στο αίμα
12. α. Μάλαξη
13. α. Έξτρα παρθένο
14. γ. τέσσερεις
15. β. *Olea europaea*
16. α. γυναίκα
17. α. μεσογειακό
18. α. 20
19. β. Σύνδεσμος Ελαιοκομικών Δήμων Κρήτης
20. γ. λόγω της ηλικίας τους και της θέσης τους κοντά σε αρχαίους οικισμούς

Ηλικίες 12-15 χρονών

8 Δραστηριότητα

5 θανάσιμες απειλές

Υλικά:

- Εικόνες από κατηγορίες βλαβερών για την ελιά οργανισμών: βακτήρια, έντομα, μύκητες, ακάρεα, τρωκτικά
- Προβολέας (προτζέκτορας)
- Φωτοτυπία το σκίτσο με τα μέρη του φυτού ή ζωγραφική στον πίνακα (οικολογική πρόταση)
- Μουσικό κομμάτι: οι δακοκτόνοι: https://www.youtube.com/watch?v=SIAnZE-OIXM&ab_channel=Cangouro

Οδηγίες:

Βρες ποιος οργανισμός «επιτίθεται» σε ποιο από τα όργανα του φυτού
Αφού ακούσουμε το κομμάτι, βοηθάμε τα παιδιά να εκμαιεύσουν την θεωρία μέσω ερωτήσεων!

Όργανα του φυτού: πείτε μέρη του φυτού!

- Καρπός
- Βλαστός
- Κλαδιά
- Φύλλα
- Άνθη
- Ρίζες
- Κορμός
- Φλοιός

Συζητάμε με τα παιδιά και κάνουμε ένα υποτυπώδες σχέδιο του φυτού στον πίνακα

Κατηγορίες οργανισμών (βλέπουμε εικόνες):

- Αραχνίδια- Ακάρεα
- Βασιδιομύκητας-Αρμιλλάρια η μελένια
- Έντομα-Βαμβακάδα
- Έντομα- Δάκος
- Θηλαστικά-Τρωκτικό

Ηλικίες 12-15 χρονών

8 Δραστηριότητα

5 θανάσιμες απειλές

Ασθένειες:

Ακάρεα: Μύζηση χυμών, παραμορφώσεις φύλλων και καρπών, μείωση παραγωγής. Στο υπέργειο μέρος της ελιάς (κορμός, βραχίονες, κλάδους, φύλλα, άνθη, καρπούς) βρίσκεται ένας αριθμός ειδών φυτοφάγων ακάρεων που ανήκουν σχεδόν αποκλειστικά στις οικογένειες Tenuipalpidae, Eriophyidae και Tetranychidae.

Κοκκοειδές έντομο που προκαλεί τη βαμβακάδα: Πτώση ανθέων, καπνιά (μαυρίλα), μείωση παραγωγής (*Marchalina hellenica*).

Βασιδιομύκητας: Φυλλόπτωση, ξηράνσεις κλάδων, ξερή σήψη ριζών, εύκολη αποκόλληση φλοιού, εξασθένηση και ξήρανση δέντρων, μείωση παραγωγής (*Armillaria melea*).

Δάκος: στοές στους καρπούς, καρπόπτωση, μείωση παραγωγής (*Bactrocera oleae*).

Τρωκτικά-ποντίκια: ξηράνσεις δέντρων, φαγώματα σε ρίζες και φλοιούς κοντά στο έδαφος (*Microtus lucitanicus*, *Mus domesticus*).

Συζητάμε και σκεφτόμαστε τι μπορεί να επιτεθεί στην ελιά, δείχνουμε τις φωτογραφίες είτε με προτζέκτορα είτε τις εκτυπώσεις τους

Βοηθητικές ερωτήσεις για τον εισηγητή:

1. Κατονομάστε μέρη/όργανα που προσβάλλονται στο φυτό (ρίζες, καρπός, φύλλωμα κτλ)
2. Ποια είδη οργανισμών προσβάλλουν το φυτό;
3. Τι είναι οι Βασιδιομύκητες;
4. Ποια είναι η πιο διάσημη ασθένεια της ελιάς, που οφείλεται σε έντομο;
5. Πείτε ένα λατινικό όνομα είδους. Κάθε οργανισμός στον πλανήτη έχει ένα λατινικό όνομα που αποτελείται από 2 λέξεις. Έτσι ο κάθε βλαβερός οργανισμός που αναφέρουμε στη δραστηριότητα έχει ένα αντίστοιχο λατινικό όνομα, όπως και κάθε καταγεγραμμένος οργανισμός στον πλανήτη. Μπορεί ο εκπαιδευτικός να αναφέρει πως το αντίστοιχο λατινικό όνομα του ανθρώπου είναι, *Homo sapiens*.
6. Κάντε μέσα σε 1 λεπτό μια λίστα με: κοινό όνομα "επιβλαβούς" για την ελιά οργανισμού, λατινικό του όνομα, συμπτώματα της προσβολής και ζημιές στο φυτό.
7. Θηλαστικό επιζήμιο για την ελιά.
8. Τι ονομάζουμε Έντομα;

Προσβολή από τετράνυχο.

Δάκος της ελιάς

Βασιδιομύκητας

Προσβολή από το κοκκοειδές *Marchalina hellenica*

Βαμβακάδα

Τρωκτικό

Τα μέρη της Ελιάς

κλαδί

κορμός

φύλλο

ανθός

καρπός

Ηλικίες 6-9 χρονών

9 Δραστηριότητα

Το κρυπτόλεξο της ελιάς

Περιέχονται:

1. Πίνακας κρυπτολέξου και λέξεις που είναι κρυμμένες.
2. Πληροφορίες για τις ποικιλίες ελαιόδεντρων της Κρήτης και ποιότητες λαδιού.

Πίνακας κρυπτολέξου

Β	Ε	Ρ	Ι	Α	Ω	Λ	Ο	Ι	Υ	Κ	Λ	Ι	Θ	Π	Ο
Γ	Ζ	Σ	Ο	Κ	Λ	Ν	Η	Ξ	Ν	Λ	Τ	Ε	Ι	Μ	Ρ
Δ	Η	Τ	Π	Α	Ρ	Θ	Ε	Ν	Ο	Μ	Υ	Ζ	Λ	Ν	Σ
Ε	Μ	Υ	Α	Τ	Ζ	Λ	Ν	Σ	Ι	Ν	Θ	Η	Μ	Ξ	Τ
Ζ	Ν	Φ	Π	Ε	Λ	Ο	Α	Α	Ο	Ξ	Ρ	Λ	Ο	Ι	Υ
Η	Ξ	Π	Υ	Ρ	Η	Ν	Ε	Λ	Α	Ι	Ο	Η	Ξ	Ο	Φ
Θ	Α	Ο	Λ	Γ	Θ	Τ	Σ	Τ	Σ	Ο	Υ	Ν	Α	Τ	Η
Ι	Η	Ι	Ρ	Α	Ι	Υ	Τ	Θ	Π	Ε	Μ	Ε	Ν	Π	Θ
Λ	Ι	Κ	Σ	Σ	Λ	Ζ	Λ	Ν	Σ	Θ	Π	Λ	Ο	Ω	Ι
Λ	Ο	Ι	Τ	Τ	Ρ	Χ	Ο	Ν	Δ	Ρ	Ο	Λ	Ι	Α	Λ
Μ	Ω	Λ	Υ	Ο	Σ	Ε	Α	Μ	Θ	Α	Λ	Σ	Ι	Ν	Ε
Ε	Λ	Ι	Α	Λ	Τ	Ζ	Θ	Ν	Λ	Ω	Ι	Τ	Ο	Μ	Ζ
Ο	Ι	Ε	Τ	Ε	Υ	Η	Ι	Ξ	Ε	Λ	Α	Δ	Ι	Ν	Η
Π	Ο	Σ	Υ	Ζ	Φ	Π	Λ	Θ	Ζ	Θ	Π	Φ	Π	Ξ	Η

Κρυμμένες λέξεις

- α) Ονομασίες ποικιλιών ελιάς
Θρουμπολιά, Τσουνάτη, Χονδρολιά (λείπει η Κορωνεική)
- β) Τύποι ελαιολάδου, βάσει της ποιότητας του λαδιού
παρθένο, ακατέργαστο, πυρηνέλαιο
- γ) Άλλες λέξεις: ποικιλία, ελιά και λάδι

Ηλικίες 6-9 χρονών

9 Δραστηριότητα

Το κρυπτόλεξο της ελιάς

Πληροφορίες

α) Για τις ονομασίες των ποικιλιών

Η **Κορωνεική (Λαδολιά ή Ψιλολιά)** κυριαρχεί και καταλαμβάνει σήμερα το 85% των ελαιώνων του νησιού της Κρήτης. Πρόκειται για μια ποικιλία που παράγει μικρούς αλλά άφθονους καρπούς σχεδόν κάθε χρόνο και θεωρείται σαν μια από τις πιο παραγωγικές ποικιλίες του κόσμου.

Σε μικρότερα ποσοστά υπάρχουν και άλλες ποικιλίες που έχουν αρκετά ψηλόκορμα αλλά λιγότερο παραγωγικά δένδρα και καλλιεργούνται σε διάφορες περιοχές του νησιού όπως:

- η **Τσουνάτη** στα Χανιά,
- η **Θρουμπολιά** στο Ρέθυμνο και
- η **Χονδρολιά** στο Ηράκλειο

α) Κατηγορίες ελαιολάδου από το βιβλίο θεωρίας (σελ. 12-14):

Το **εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο** είναι η κατηγορία με την υψηλότερη ποιότητα. Από οργανοληπτική άποψη, δεν εμφανίζει μειονεκτήματα και είναι φρουτώδες. Το επίπεδο οξύτητας δεν πρέπει να υπερβαίνει το 0,8 %.

Το **παρθένο ελαιόλαδο** μπορεί να παρουσιάζει κάποια οργανοληπτικά μειονεκτήματα, αλλά σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Η οξύτητά του δεν πρέπει να υπερβαίνει το 2 %.

Ακατέργαστο πυρηνέλαιο: οι ελαιοπυρήνες είναι ο πολτός που απομένει μετά την εξαγωγή του ελαίου από τις ελιές. Το έλαιο που παράγεται από αυτόν τον πολτό ονομάζεται ακατέργαστο πυρηνέλαιο.

Εξευγενισμένο πυρηνέλαιο: Αποτέλεσμα ανάμειξης ακατέργαστου πυρηνελαίου που μπορεί να υποβληθεί σε εξευγενισμό και να αναμειχθεί με παρθένα ελαιόλαδα. Επίπεδο οξύτητας έως 1 %.

Κοφίνι
που μας έπεσε,
περιμένει 1 γύρο να
ξαναμαζέψει
τον καρπό

25

24

Αρθοφορία

9

Παλιά
φάμπρικα

23

8

Ιδεόγραμμα
για τον «καρπό
της ελιάς» στη
Γραμμική Β
χραφή

7

Πράξη "Δίκτυο Ανοικτών Οικομουσείων για την Ανάδειξη και Ήπια Ενίσχυση Περιοχών με Περιβαλλοντική Ιστορικότητα" - Eco.Muse

**Παραδοτέο: 5.3.2 :
 Παραγωγή κοινών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών**

Συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΤΠΑ) και εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου

Το έργο αφορά στη δημιουργία δύο Ανοικτών Οικομουσείων στην περιοχή του Λασιθίου (Κρήτη), στη Σητεία και τον Άγιο Νικόλαο, και ενός στην περιοχή της Μαραθάσας Λεμεσού (Κύπρος) με στόχο την ανάπτυξη των περιοχών, με την ενεργή συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, στη βάση μιας ολιστικής αειφορικής προσέγγισης. Μέσω της πράξης, πρόκειται να αναπτυχθεί μοντέλο - πρότυπο δίκτυο μουσείων ανοικτού χώρου (Οικομουσείων), με στόχο την διασυννοριακή υιοθέτησή του.

